

Als het middel erger is dan de kwaal

Ellende valt niet altijd te voorkomen

Moet een gynaecoloog een vrouw helpen met ivf zwanger te worden als de kans groot is dat het kind een akelige toekomst tegemoet gaat? Maar wie gaat bepalen wie wel en wie niet geholpen wordt, en hoe? Protocollen en vragenlijsten schieten hun doel voorbij, denkt Theo Boer.

Half juni vaardigde de Nederlandse Vereniging voor Obstetrie en Gynaecologie (NVOG) een protocol uit over eventuele contra-indicaties bij IVF. Sommige artsen komen in gewetensproblemen wanneer zij vermoeden dat wensouders niet voor hun kind kunnen zorgen of het zullen gaan mishandelen. Ben je dan als dokter niet medeverantwoordelijk voor wéér een probleemgezin? Een initiatief dat door velen werd gesteund: het is nu eenmaal niet 'u vraagt, wij draaien'.

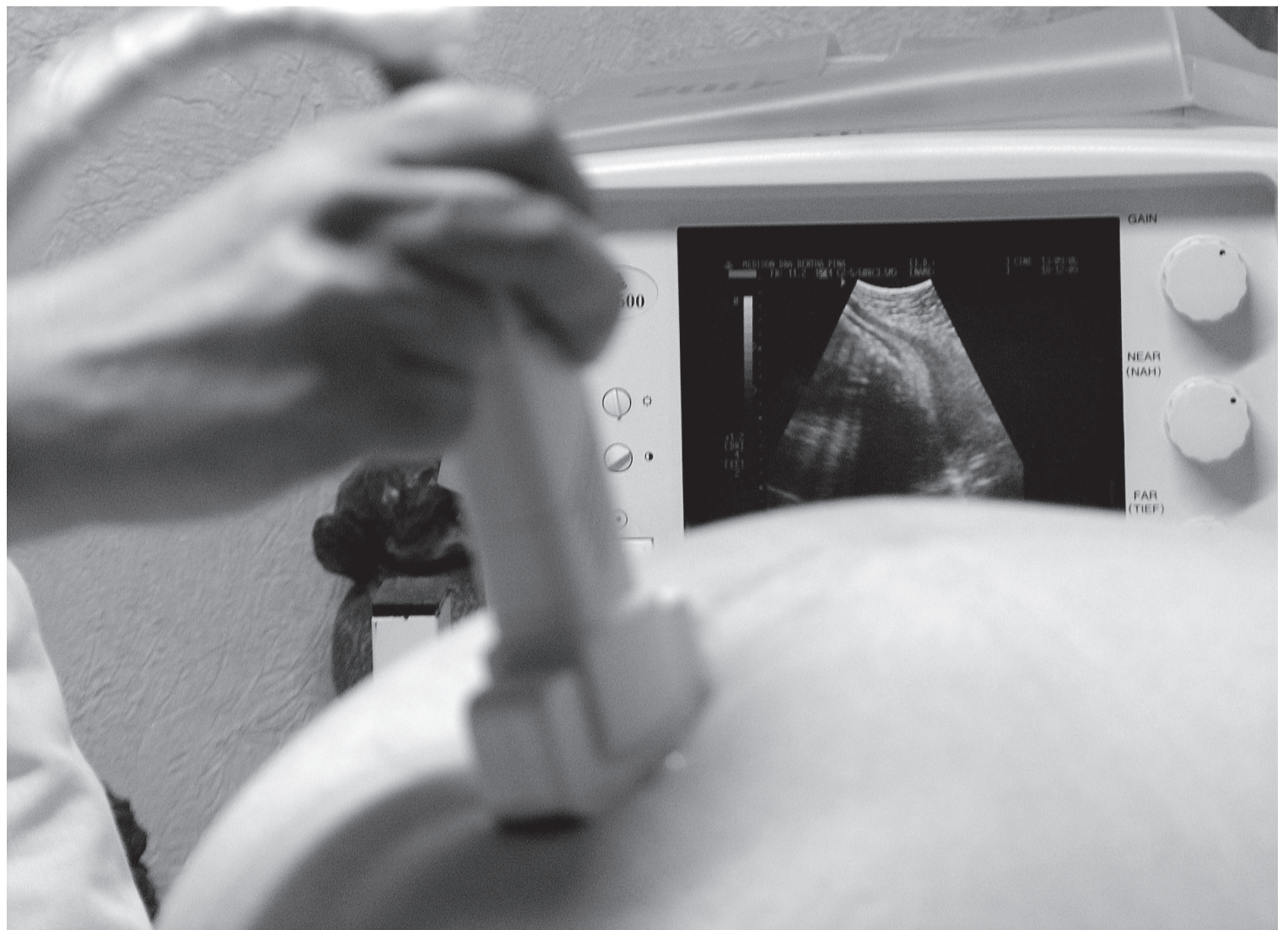
In diezelfde maand besloot Venray tot de invoering van een protocol Vroegsignalering Probleemgevallen. Alle zwangere vrouwen in die gemeente moeten als ze 12 weken zwanger zijn een vragenlijst invullen: 'Heeft u een partner?' ('ja', 'nee', 'misschien'), 'Bent u in uw jeugd mishandeld?', 'Denkt u dat u een goede moeder zult zijn?', 'Is dit kind gewenst?', 'Bent u wel eens bang voor uw partner?' en 'Wat vinden uw ouders van de zwangerschap?'

De rode draad achter beide acties is de wens bij hulpverleners om nieuwe Rowena's en Savanna's te voorkomen. Door zonder onderscheid des persoons mensen te assisteren zwanger te worden, worden gynaecologen in zekere zin indirect verantwoordelijk voor het ontstaan van schrijnende gezinssituaties.

Jeugdhulpverleners voelen zich op hun beurt schuldig over het feit dat ze soms veel te laat aan de bel trekken - en voor de zoveelste keer de publieke opinie tegen zich krijgen. Jeugdminister Rouvoet wil precies dié morele intuïtie aanspreken: verantwoordelijkheid durven dragen voor jouw deel van een proces. Met woorden uit een vele malen grimmiger context: *Wir haben es nicht gewusst... dat nooit.*

Onbesuisd

Maar zonder de goede intenties van de NVOG en de gemeente Venray in twijfel te willen trekken: hun voorstellen zijn onbesuisd en vragen om aanpassing. In beide gevallen wordt één waarde - het voorkomen van leed - zozeer in de kijker gespeeld dat andere waarden buiten zicht raken. Effectieve en hanteerbare maatregelen zonder bijwerkingen bestaan er alleen in de grot van de filosoof Plato. In het werkelijke leven heeft elk voordeel zijn nadeel. Dat gynaecologen mensen die een gevaar zijn voor hun eigen kinderen niet helpt - niets mis mee. Maar in één streek intelligente mensen met een ernstige afwijking in de familie met

Voorkomen is beter dan genezen, maar niet alles is te voorkomen. Foto SXC Jenny Solis

een zware bewijslast opzadelen, en daarbij ook nog de mogelijkheid van abortus te impliceren - lees het protocol er maar op na -, betekent dat het middel ernstiger is dan de kwaal.

De NVOG veegt potentiële kindermishandelaars en mensen met kans op een ernstige afwijking op één hoop

De NVOG veegt potentiële kindermishandelaars en mensen met kans op een ernstige afwijking op één hoop. Die laatstgenoemden kun je een zwangerschap misschien afraden, maar als je geen reden hebt om aan hun intenties en hun verstand te twijfelen is er geen reden om ze een vruchtbaarheidsbehandeling te ontzeggen. Juist omdat niemand beter weet dan deze mensen zélf wat het is

om zo'n aandoening te hebben is het onnodig om deze mensen voor de ballotagecommissie te brengen. Tekenend genoeg krijgt in het NVOG-protocol de groep 'wensouders met een ernstige af-

wijking in de familie' bijna geen aandacht: men weet heel goed dat hier het echte probleem niet ligt, en men doet er goed aan om het protocol op dit punt te kuisen.

Vormfout

En dan Venray. Signalen dat er kindermishandeling 'zit aan te komen' - je kunt er niet gevoelig genoeg voor zijn. Maar ook hier heeft de goede bedoeling voor

een ernstige vormfout gezorgd. De vragenlijst die er nu ligt, getuigt vooral van naïviteit en minachting. Men denkt kennelijk serieus dat mensen van zichzelf zullen verklaren dat ze in hun jeugd geslagen zijn, slechte ouders zullen zijn, geen geld voor de opvoeding hebben en bang zijn voor een gewelddadige partner. De echte slechteriken zullen zich probleemloos door de lijst heen liegen. Ondertussen echter heb je als 'prenataal professional' elk krediet verspild bij gewone, goedwillende en intelligente mensen die óók op je spreekuur komen.

Zo is ook hier het 'wapen' (want dat is het) onprecies. Tegenover elke situatie van kindermishandeling die je voorkomt, staan vele ouders meer die zich gecontroleerd of aangeklaagd voelen. Laat een commissie aan de slag gaan - landelijk dan wel, want Venray kan het niet alleen - die zich buigt over meer trefzekere vormen van vroegsignalering. Misschien dat zij uiteindelijk te-

rugkomen bij het instituut van de wijze verloskundige, de moeke, die 95% van de ouders met rust laat en bij het restant op respectvolle en betrokken wijze lastige vragen stelt.

En het is goed om ons te realiseren dat we ook dan nog niet alle vormen van mishandeling kunnen voorkomen. Elk mens heeft namelijk de potentie om, als hij onder zware druk staat, onverwachte, eigenzinnige en destructieve dingen te doen. De kans daarop kun je door protocollen, wijze professionals en oplettende burens gelukkig verkleinen, maar haar geheel willen uitbannen leidt tot een politiestaat waarbij het middel vele malen erger is dan de kwaal.

Theo Boer

Dr. Theo Boer is Universitair Docent ethiek aan de Protestantse Theologische Universiteit (PThU) te Utrecht.